

WYROK
z dnia 9 lutego 2010 r.
Sygn. akt SK 10/09*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Ewa Łętowska – przewodniczący
Maria Gintowt-Jankowicz
Mirosław Granat
Wojciech Hermeliński – sprawozdawca
Marek Mazurkiewicz,

protokolant: Grażyna Szałygo,

po rozpoznaniu, z udziałem skarżącej oraz Sejmu i Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 9 lutego 2010 r., skargi konstytucyjnej spółki „Metal Color Polska” sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie o zbadanie zgodności:

art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r z e k a:

Art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) w zakresie, w jakim – w brzmieniu obowiązującym do dnia 21 maja 2009 r. – nie dawał podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

I

1. Skargą konstytucyjną z 9 kwietnia 2008 r. skarżąca spółka „Metal Color Polska” sp. z o. o. zakwestionowała zgodność art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; dalej: k.p.c.) w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45

* Sentencja została ogłoszona dnia 15 lutego 2010 r. w Dz. U. Nr 24, poz. 125.

ust. 1 oraz w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji.

Problem konstytucyjny objęty badaną skargą konstytucyjną powstał w związku z postępowaniem cywilnym zakończonym orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi, I Wydział Cywilny, z 8 listopada 2007 r., sygn. akt I A Ca 552/07 oraz I A Cz 440/07, w którym zostało zawarte postanowienie o kosztach procesu w postępowaniu apelacyjnym. Skarżąca wskazała, że w uzasadnieniu tego orzeczenia nie zawarto żadnych argumentów, które odnosiłyby się do rozstrzygnięcia w sprawie kosztów postępowania przed Sądem Apelacyjnym. Rozważania Sądu Apelacyjnego ograniczają się do kosztów postępowania przed Sądem Okręgowym w Piotrkowie Trybunalskim. Sąd Apelacyjny rozpoznawał bowiem łącznie ze sprawą apelacyjną zażalenie na postanowienie w sprawie kosztów postępowania, zawarte w wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim.

W ocenie skarżącej, zakwestionowany przepis koliduje ze wskazanymi wzorcami kontroli, sąd apelacyjny orzekający o kosztach procesu w postępowaniu apelacyjnym jest bowiem sądem, który orzeka w tym zakresie o zwrocie kosztów po raz pierwszy.

Nawiązując do brzmienia art. 394¹ § 2 k.p.c., a konkretnie do użytego na jego gruncie wyrażenia „sąd drugiej instancji”, skarżąca wskazała, że w art. 78 Konstytucji jest mowa o „orzeczeniach i decyzjach wydanych w pierwszej instancji”, z art. 176 ust. 1 Konstytucji wynika natomiast zasada dwuinstancyjnego postępowania sądowego. W tym kontekście stwierdziła, że kwestia nazewnictwa instancji jest kwestią drugorzędną. W świetle wskazanych przepisów Konstytucji kluczowe jest bowiem to, czy w zakresie orzekania o kosztach postępowania apelacyjnego jest zagwarantowane prawo strony do zaskarżenia orzeczenia wydanego po raz pierwszy. Skarżąca podkreśliła, że zasada dwuinstancyjności, wynikająca z art. 176 ust. 1 Konstytucji, doprecyzowuje prawo wynikające z art. 78 zdanie pierwsze Konstytucji. Art. 176 ust. 1 Konstytucji należy bowiem traktować jako *lex specialis* w stosunku do art. 78 zdanie drugie Konstytucji. Ze względu na brzmienie art. 176 ust. 1 Konstytucji stanowienie odstępstw od prawa do zaskarżania orzeczeń sądowych nie jest dopuszczalne.

Uzasadniając zarzut niezgodności zaskarżonego przepisu z art. 45 ust. 1 Konstytucji, skarżąca podniosła, że wyłączenie w art. 394¹ § 2 k.p.c. możliwości zaskarżenia wydanego po raz pierwszy orzeczenia w sprawie kosztów powoduje naruszenie statuowanego w tym przepisie Konstytucji prawa do rozpatrzenia sprawy przez niezależny i bezstronny sąd. W tym kontekście skarżąca podkreśliła, że „orzeczenia, które nie podlegają kontroli instancyjnej łatwo narażają się na krytykę ze względu na potencjalny zarzut braku niezależności i bezstronności sądu, który je wydał”.

W odniesieniu do wzorca kontroli wynikającego z art. 32 Konstytucji skarżąca wskazała, że konsekwencją obowiązywania zaskarżonego uregulowania jest to, iż strona zmuszona do obrony swych praw nie tylko przed sądem pierwszej, czy także drugiej instancji jest w gorszej sytuacji aniżeli strona, której postępowanie kończy się prawomocnie w pierwszej instancji, przez co może czuć się dyskryminowana.

W piśmie z 27 lipca 2009 r. skarżąca sprzeciwiła się stanowisku Sejmu, w którym wniesiono o umorzenie postępowania. W tym zakresie, powołując się na orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, podniosła m.in., że zakwestionowany przepis zawiera treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych.

2. W piśmie z 26 czerwca 2009 r. w imieniu Sejmu stanowisko w sprawie zajął Marszałek Sejmu. W ocenie Sejmu, postępowanie w sprawie podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK). Na wypadek, gdyby Trybunał Konstytucyjny nie znalazł podstaw do umorzenia postępowania w badanej sprawie, Marszałek Sejmu stwierdził, że zaskarżony przepis, w zakresie, w jakim uniemożliwia

zaskarżenie postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 32 Konstytucji.

Uzasadniając pogląd o zasadności umorzenia postępowania w badanej sprawie, wskazano, że już po wniesieniu skargi konstytucyjnej, 22 maja 2009 r., weszła w życie ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 69, poz. 592), która nadała kwestionowanemu przepisowi następujące brzmienie: „Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji: 1) odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia; 2) co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji”. W ocenie Sejmu wejście w życie tej nowelizacji uczyniło nieaktualnym zarzut niekonstytucyjności postawiony w badanej skardze konstytucyjnej.

Uzasadniając stanowisko o niezgodności zaskarżonego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli, Sejm wskazał na zbieżność uregulowania zawartego w zakwestionowanym przepisie z tym wynikającym z art. 393¹⁸ § 2 k.p.c., który utracił moc obowiązującą w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98). Podkreślił przy tym, że art. 393¹⁸ § 2 k.p.c. był oceniany przez Trybunał Konstytucyjny. W wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że ten przepis, w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o kosztach procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

W ocenie Sejmu wskazane powyżej orzeczenie nie stanowi przeszkody do merytorycznej kontroli przepisu zaskarżonego w niniejszej sprawie. W tym kontekście, w nawiązaniu do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego podkreślił, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie odnosi się i nie wywołuje skutku w stosunku do innych przepisów prawnych zawartych w tym samym lub w innym akcie normatywnym, których treść normatywna jest zbliżona lub wręcz tożsama z tą będącą bezpośrednio przedmiotem oceny wyrażonej w sentencji wyroku.

W dalszej części uzasadnienia Sejm wskazał, że w badanej sprawie zachowują aktualność argumenty, którymi Trybunał Konstytucyjny posłużył się w celu uzasadnienia niezgodności art. 393¹⁸ § 2 k.p.c. z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji w wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05.

3. W piśmie z 1 lutego 2010 r. stanowisko w sprawie zajął Prokurator Generalny. W jego ocenie, zaskarżony przepis w brzmieniu obowiązującym do 21 maja 2009 r., w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w sprawie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45 ust. 1, w związku z art. 32 Konstytucji.

Uzasadniając zajęte stanowisko, Prokurator Generalny podkreślił na wstępie, że pomimo iż zaskarżony przepis utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, nie zachodzi przesłanka umorzenia postępowania, wydanie wyroku jest bowiem konieczne dla ochrony konstytucyjnych praw skarżącej (art. 39 ust. 3 ustawy o TK).

W dalszej części uzasadnienia przypomniał, że w wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, Trybunał Konstytucyjny poddał ocenie nieobowiązujący już przepis k.p.c., będący odpowiednikiem aktualnie zaskarżonego. W powołanym powyżej wyroku Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność badanego przepisu z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji. Prokurator Generalny podkreślił, że argumenty, którymi Trybunał Konstytucyjny

posłużył się w celu uzasadnienia niekonstytucyjności w tamtej sprawie, zachowują aktualność w aktualnie badanej sprawie. We wskazanym wyroku, ze względu na zakres zaskarżenia, Trybunał Konstytucyjny nie poddał zakwestionowanego przepisu kontroli przez pryzmat wzorców określonych w art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 Konstytucji. W tym kontekście stwierdził, że zaskarżony przepis różnicuje strony procesu cywilnego w zależności od tego, czy żądanie zasądzenia kosztów procesu dotyczy postępowania przed sądem pierwszej, czy drugiej instancji, co powoduje jego niezgodność z tak określonym wzorcem kontroli.

II

Na rozprawie 9 lutego 2010 r. uczestnicy postępowania podtrzymali stanowiska zajęte w pismach. Przedstawiciel Prokuratora Generalnego rozbudował swoje argumenty, przemawiające za koniecznością merytorycznej oceny zaskarżonego przepisu pomimo utraty przez ten przepis mocy obowiązującej przed wydaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, wskazując, że jest to konieczne dla ochrony konstytucyjnych praw i wolności skarżącej (art. 39 ust. 3 ustawy o TK). Zajęte w piśmie stanowisko uzupełnił nadto o rozważania dotyczące skutków ewentualnego stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niekonstytucyjności zaskarżonego przepisu.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Przed przystąpieniem do merytorycznej kontroli zarzutów objętych badaną skargą konstytucyjną należy rozważyć kwestię formalną związaną z przepisem wskazanym jako przedmiot kontroli w sprawie.

Zarzuty konstytucyjne objęte badaną skargą konstytucyjną dotyczą art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; dalej: k.p.c.) w brzmieniu obowiązującym do 21 maja 2009 r. Uregulowanie to pozostaje w ścisłym związku z treścią art. 394¹ § 1 k.p.c. Art. 394¹ k.p.c. stanowi:

„§ 1. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

§ 2. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji”.

Podkreślenia wymaga, że w art. 398¹ k.p.c. jest mowa o orzeczeniu o odrzuceniu pozwu albo umorzeniu postępowania kończącym postępowanie w sprawie. Zażalenie nie przysługuje zatem na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu pozwu albo umorzeniu postępowania kończące postępowanie w sprawie.

Z art. 394¹ § 2 k.p.c. wynika zatem, że na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, w której nie przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie nie przysługuje.

Podkreślenia wymaga, że zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji o kosztach procesu nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 października 2007 r., sygn. akt IV CZ 28/07, OSNC nr 2/2008, poz. 29).

Zaskarżony art. 394¹ § 2 k.p.c. ma zastosowanie m.in. w sytuacji, w której sąd drugiej instancji orzeka o kosztach postępowania. Istotą problemu konstytucyjnego jest zatem

wynikające z zaskarżonego przepisu wyłączenie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie zapadłe w sprawie kosztów procesu po raz pierwszy przed sądem formalnie (ustrojowo) drugiej instancji.

2. Przed przystąpieniem do merytorycznej oceny zgłoszonego zarzutu wymaga także ustalenia dopuszczalność merytorycznego orzekania w sprawie ze względu na to, że konstytucyjność zaskarżonego przepisu była już przedmiotem kontroli konstytucyjnej, częściowo w kontekście tych samych wzorców kontroli. W wyroku z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08 (OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 29) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że: „Art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Sentencja tego wyroku została ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 58, poz. 486 z 10 kwietnia 2009 r.

Ze względu na powyższe, przed przystąpieniem do merytorycznej kontroli zarzutów zgłoszonych przez skarżącą, rozważenia wymaga kwestia formalna, a konkretnie, czy w badanej sprawie nie zachodzi przesłanka umorzenia postępowania ze względu na zbędność orzekania.

Z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK) wynika, że postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym podlega umorzeniu na posiedzeniu niejawnym, jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne. Umorzenie postępowania ze względu na zbędność orzekania zachodzi wówczas, gdy kwestionowany przepis został poddany merytorycznej ocenie Trybunału Konstytucyjnego.

W rozpatrywanej sprawie nie zachodzi negatywna przesłanka procesowa powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), gdyż w sprawie nie występuje tożsamość podmiotowa ze sprawą rozstrzygniętą wskazanym powyżej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08, ta bowiem wymaga tożsamości zarówno podmiotowej, jak i przedmiotowej (por. postanowienie TK z 21 grudnia 1999 r., sygn. K 29/98, OTK ZU nr 7/1999, poz. 172).

Brak podstaw do przyjęcia powagi rzeczy osądzonej nie oznacza, że uprzednie rozpoznanie sprawy konstytucyjności określonego przepisu prawnego z punktu widzenia tych samych zarzutów może być uznane za prawnie obojętne. Instytucją, jaką w celu zapewnienia stabilizacji sytuacji powstałych w wyniku ostatecznego orzeczenia jako formalnie prawomocnego wykształciło orzecznictwo TK i doktryna, jest zasada *ne bis in idem*, rozumiana w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z uwzględnieniem specyfiki tego postępowania (zob. orzeczenie z 8 listopada 1994 r., sygn. P 1/94, OTK w 1994 r., cz. II, poz. 37, , postanowienie TK z 3 października 2001 r., sygn. SK 3/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 218). Zasada ta znajduje zastosowanie, jeżeli te same przepisy zostały już wcześniej zakwestionowane na podstawie tych samych zarzutów. W takim wypadku Trybunał Konstytucyjny umarza postępowanie na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK ze względu na zbędność wydania orzeczenia.

Negatywna przesłanka procesowa powodująca obowiązek umorzenia postępowania ze względu na zbędność orzekania aktualizuje się w szczególności w wypadku uprzedniego stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją zakwestionowanego ponownie przepisu, i to bez względu na to, czy zachodzi tożsamość wzorców kontroli wskazanych w obydwu sprawach (zob. postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z: 3 października 2001 r., sygn. SK 3/01 i 28 lipca 2003 r., sygn. P 26/02, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 73 oraz wyrok z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Rzecz przedstawia się odmiennie w wypadku, gdy we wcześniejszym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny stwierdził zgodność badanego przepisu z Konstytucją. W wyroku z

12 września 2006 r. (sygn. SK 21/05, OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 103), w odniesieniu do takiej sytuacji, Trybunał Konstytucyjny wskazał, że to, iż określone przepisy stanowiły już przedmiot kontroli z konkretnymi wzorcami, nie oznacza automatycznie wyłączenia dopuszczalności kontroli zgodności tych samych przepisów z tymi samymi wzorcami, w szczególności, jeżeli inicjator kontroli przedstawia nowe, niepowoływane wcześniej argumenty, okoliczności lub dowody uzasadniające prowadzenie postępowania i wydanie wyroku. Rozważając dopuszczalność ponownego badania konstytucyjności przepisów, w odniesieniu do których uprzednio zapadł wyrok Trybunału Konstytucyjnego stwierdzający ich zgodność z Konstytucją, należy mieć na względzie także i to, że przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego są nie przepisy prawne, lecz normy prawne, czyli „treść normatywna, wyrażona wprost w przepisach aktu lub z przepisów tych wnioskująca” (zob. np. orzeczenie TK z 3 grudnia 1996 r., sygn. K 25/95, OTK ZU nr 6/1996, poz. 52 oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Odnosząc powyższe uwagi do rozpoznawanej sprawy, należy stwierdzić, że skarżąca kwestionuje odmienne treści normatywne aniżeli te, które były przedmiotem kontroli konstytucyjnej w postępowaniu zakończonym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08, choć wynikają one z tego samego przepisu. W powołanej powyżej sprawie zakończonej wyrokiem z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08, chodziło o zwolnienie od kosztów, czyli czynność jeszcze sprzed rozpoczęcia postępowania, natomiast kwestia kosztów postępowania, jak w badanej sprawie, jest rozstrzygana postanowieniem stanowiącym część wyroku (postanowieniem zawartym w wyroku). W badanej sprawie chodzi o postanowienie w sprawie kosztów podejmowane przez sąd drugiej instancji całościowo po raz pierwszy.

Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że w badanej sprawie nie zachodzi przesłanka umorzenia postępowania ze względu na zbędność orzekania.

3. Zaskarżony przepis jest treściowo zbieżny z art. 393¹⁸ § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do 5 lutego 2005 r., tj. do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98; dalej: ustawa zmieniająca z 22 grudnia 2004 r.).

Zgodnie z tym przepisem: „W sprawach, w których przysługuje kasacja, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 392, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji”.

Wyłączenia, o których mowa w art. 393¹⁸ § 2 k.p.c., dotyczą postanowienia sądu drugiej instancji w sprawie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania (od nich przysługuje kasacja na mocy art. 392 k.p.c.) oraz postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Przykładowo, w sprawie kasacyjnej zażalenie przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające apelację (ponieważ jest to orzeczenie kończące postępowanie w sprawie), ale nie będzie dopuszczalne, jeśli miałoby dotyczyć postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji o odrzuceniu apelacji (zob. art. 393¹⁸ § 2 k.p.c.).

Na zbieżność pomiędzy wskazanymi przepisami Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę w wyroku z 27 marca 2007 r. (sygn. SK 3/05, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 32). W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, że art. 393¹⁸ § 2 k.p.c. utracił moc obowiązującą 6 lutego 2005 r., w dniu wejścia w życie ustawy zmieniającej z 22 grudnia 2004 r., a obecnie jego rolę pełni art. 394¹ § 2 k.p.c., w zasadzie tożsamy z nim co do treści.

We wskazanym powyżej wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że: „Art. 393¹⁸ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks

postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Sentencja tego wyroku została ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 61, poz. 418 z 6 kwietnia 2007 r.

W uzasadnieniu badanej skargi konstytucyjnej trafnie podniesiono, że wskazane orzeczenie nie stanowi przeszkody do merytorycznego badania konstytucyjności przepisu zaskarżonego w niniejszej sprawie. Merytoryczne rozstrzygnięcie przez Trybunał Konstytucyjny kwestii konstytucyjności zakwestionowanej normy prawnej nie wywołuje bowiem skutku w stosunku do innych przepisów, nawet zbieżnych treściowo bądź wręcz tożsamy z normą objętą sentencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 9 listopada 2005 r., sygn. P 11/05, OTK ZU nr 10/A/2005, poz. 113 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 12 października 2007 r., sygn. akt IV CZ 28/07, OSNC nr 2/2008, poz. 29).

4. Oceniając konstytucyjność zaskarżonego przepisu, Trybunał Konstytucyjny dostrzega, że ustawą z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 69, poz. 592) treść art. 394¹ k.p.c. została zmieniona. Wskazana nowelizacja obowiązuje od 22 maja 2009 r. Od tego dnia art. 394¹ k.p.c. ma następujące brzmienie:

„§ 1. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji: 1) odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia; 2) co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji.

§ 2. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

§ 3. Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio art. 394 § 2 i 3, art. 395 i art. 397 § 1, art. 398¹⁰, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze, art. 398¹⁶, art. 398¹⁷, art. 398²¹”.

Trybunał Konstytucyjny nie podziela stanowiska Sejmu, że wskazana nowelizacja, będąca wykonaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, stanowi przeszkodę do merytorycznego badania zarzutu objętego niniejszą skargą konstytucyjną. Zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK Trybunał Konstytucyjny umarza postępowanie, jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał. Podkreślenia jednak wymaga, że z art. 39 ust. 3 ustawy o TK wynika, że ust. 1 pkt 3 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia o akcie normatywnym, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Trybunał Konstytucyjny dostrzega, że nie jest tak, iżby zainicjowanie postępowania w sprawie kontroli konstytucyjnej w trybie skargi konstytucyjnej w odniesieniu do przepisu, który przed wydaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego utracił moc obowiązującą było równoznaczne z zaistnieniem sytuacji, o której jest mowa w art. 39 ust. 3 ustawy o TK.

W kontekście art. 39 ust. 3 ustawy o TK podkreślenia wymaga, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego przesłanką uzasadniającą kontrolę konstytucyjności przepisu jest ustalenie, że zachodzi związek pomiędzy kwestionowanym

uregulowaniem a ochroną konstytucyjnych praw i wolności. Związek ten zachodzi wówczas, gdy spełnione są trzy przesłanki:

- po pierwsze, przepis będący przedmiotem oceny zawiera treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych;
- po drugie, nie istnieje żaden alternatywny instrument prawny (poza ewentualnym uznaniem przepisu za niekonstytucyjny), który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej ukształtowanej definitywnie, zanim ów przepis utracił moc obowiązującą;
- po trzecie, ewentualna eliminacja danego przepisu z systemu prawnego stanowić będzie skuteczny środek przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązywaniem kwestionowanej regulacji prawnej.

O ile uwzględnienie powyższych przesłanek nie da wyniku jednoznacznego, za trafną należy uznać swoistą dyrektywę interpretacyjną art. 39 ust. 3 ustawy o TK, wyrażoną w wyroku z 12 grudnia 2000 r., sygn. SK 9/00 (OTK ZU nr 8/2000, poz. 297), zgodnie z którą „w razie wątpliwości w tym względzie domniemanie przemawia na rzecz merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej”.

W rozpatrywanej sprawie wydanie orzeczenia o akcie normatywnym, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw skarżących (por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 14 września 2009 r., sygn. SK 47/07, OTK ZU nr 8/A/2009, poz. 122).

Przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego sprawowanej w trybie skargi konstytucyjnej jest ustawa obowiązująca w brzmieniu do 21 maja 2009 r.

5. Merytoryczną ocenę zgodności zaskarżonego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli należy poprzedzić ustaleniem charakteru prawnego orzeczenia o kosztach procesu zapadającego w drugiej instancji.

Rozstrzygnięcie w sprawie kosztów procesu ma charakter akcesoryjny w stosunku do rozstrzygnięcia głównego nurtu postępowania. Rozstrzygnięcie o ostatecznym rozdziale kosztów procesu oparte jest na zasadzie unifikacji i koncentracji. Zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c. rozstrzygnięcie o kosztach następuje w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, przy czym tym rozstrzygnięciem obejmuje się wszystkie poniesione w sprawie koszty (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 czerwca 1971 r., sygn. akt I CZ 57/71, OSPiKA nr 6/1972, poz. 105 wraz z aprobującą glosą W. Brodniewicza tamże opublikowaną oraz wyrok Sądu Najwyższego z 30 kwietnia 1973 r., sygn. akt II CR 159/73, OSNCP nr 5/1974, poz. 90; por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Z art. 108 § 2 k.p.c. wynika, że sąd drugiej instancji, uchylając zaskarżone orzeczenie i przekazując sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 i 4 k.p.c.), pozostawia mu także rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd drugiej instancji rozstrzyga o kosztach procesu wtedy tylko, gdy oddała apelację lub w razie jej uwzględnienia, lub gdy zmienia zaskarżony wyrok (por. niepublikowane orzeczenie Sądu Najwyższego z 17 września 1971 r., sygn. akt III PO 13/71, Lex nr 6987; zob. także wyroki TK: z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 oraz z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

W sprawie kosztów postępowania sąd rozstrzyga postanowieniem zamieszczanym w sentencji orzeczenia dotyczącego głównego przedmiotu postępowania (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z 15 lutego 1967 r., sygn. akt II CZ 144/66, OSNCP nr 7-8/1967, poz. 144).

W świetle powyższego podkreślenia wymaga, że kolejne postanowienia o kosztach zawarte w orzeczeniach kończących sprawę w danej instancji w następnych stadiach orzekania dotyczą zatem innego zakresu i wymiaru tych kosztów.

6. W badanej skardze konstytucyjnej skarżąca jako wzorce kontroli konstytucyjnej

wskazała: prawo do zaskarżania orzeczeń sądowych (art. 78 Konstytucji) oraz pozostającą w związku z tym prawem zasadę dwuinstancyjnego postępowania (art. 176 ust. 1 Konstytucji), w związku z prawem do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), w związku z zasadą równości wobec prawa i zakazem dyskryminacji (art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji).

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie już wypowiedział się w kwestii znaczenia prawa do sądu jako jednej z najważniejszych gwarancji praw człowieka i praworządności oraz jednego z fundamentów państwa prawnego. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego prawo do sądu obejmuje w szczególności: prawo dostępu do sądu, tj. prawo do uruchomienia postępowania przed sądem, prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, prawo do wyroku sądowego, tj. prawo uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd w rozsądnym terminie. Wypowiadając się w kwestii znaczenia prawa do sądu w aspekcie prawa do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, Trybunał Konstytucyjny przypominał, że na zasadę sprawiedliwości proceduralnej składają się w szczególności następujące wymagania: 1) możliwości bycia wysłuchanym, 2) ujawniania w sposób czytelny motywów rozstrzygnięcia, co ma zapobiegać jego dowolności i arbitralności oraz 3) zapewnienia uczestnikowi postępowania przewidywalności jego przebiegu (zob. wyroki: z 31 marca 2005 r., sygn. SK 26/02, OTK ZU 3/A/2005, poz. 29; z 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2; z 26 lutego 2008 r., sygn. SK 89/06, OTK ZU nr 1/A/2008, poz. 7; z 20 maja 2008 r., sygn. P 18/07, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 61).

Zarówno z ujęcia *petitum* skargi, w którym zasada prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) została wskazana w związku z art. 78 Konstytucji oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji, jak i z uzasadnienia skargi jednoznacznie wynika, że skarżący powołują wzorce kontroli wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji w związku z wzorcami wynikającymi z art. 78 Konstytucji oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji. W badanej sprawie chodzi zatem o naruszenie zasady równości oraz zakazu dyskryminacji w dostępie do sądu drugoinstancyjnego.

Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego zakłada w szczególności: dostęp do sądu drugiej instancji, a co za tym idzie – przyznanie stronom odpowiednich środków zaskarżenia, które uruchamiają rzeczywistą kontrolę rozstrzygnięć wydanych przez sąd pierwszej instancji; powierzenie rozpoznania sprawy w drugiej instancji – co do zasady – sądowi wyższego szczebla, a w konsekwencji nadanie środkowi zaskarżenia charakteru dewolutywnego; odpowiednie ukształtowanie procedury przed sądem drugiej instancji, tak aby sąd ten mógł wszechstronnie zbadać rozpoznawaną sprawę i wydać rozstrzygnięcie merytoryczne (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 12 września 2006 r., sygn. SK 21/05; z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 oraz z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Dwuinstancyjność postępowania sądowego ma na celu zapewnienie zapobiegania pomyłkom i arbitralności w pierwszej instancji (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 10 lipca 2000 r., sygn. SK 12/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 143; z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 oraz z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Podkreślenia wymaga, że zakres przedmiotowy prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego wyznacza konstytucyjne pojęcie sprawy. Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności ma zastosowanie w takim tylko wypadku, gdy sąd pierwszej instancji rozpatruje sprawę w rozumieniu Konstytucji.

Obowiązywanie zasady dwuinstancyjnego postępowania nie ogranicza się wyłącznie do głównego nurtu postępowania sądowego. Obejmuje także kwestie rozstrzygane incydentalnie, wpadkowo, jeżeli dotyczą praw lub obowiązków danego podmiotu (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 3 lipca 2002 r., sygn. SK 31/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 49; z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 oraz z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Zasada dwuinstancyjności nie wymaga, aby w każdej kwestii incydentalnej, wypadkowej, niemającej charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, przysługiwał środek zaskarżenia. Konieczność ustanowienia takich środków w niektórych kwestiach wypadkowych, niemających charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, może natomiast wynikać z ogólnego wymogu ukształtowania procedury sądowej zgodnie z zasadami sprawiedliwości proceduralnej (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 5 lipca 2005 r., sygn. SK 26/04, OTK ZU nr 7/A/2005, poz. 78; z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05; z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08 oraz z 12 stycznia 2010 r., sygn. SK 2/09).

Prawo dostępu do sądu drugiej instancji oznacza efektywne prawo do uruchomienia postępowania przed sądem drugiej instancji. Ustawodawca ma nie tylko obowiązek stworzyć odpowiedni środek zaskarżenia, lecz także uregulować go w taki sposób, aby zainteresowany mógł rzeczywiście uruchomić kontrolę instancyjną. Prawo strony do rozpatrzenia sprawy przez sąd drugiej instancji może być naruszone zarówno bezpośrednio przez wyłączenie możliwości wniesienia apelacji, jak i pośrednio przez ustanowienie takich formalnych warunków wniesienia apelacji, które czynność tę czyniłyby nadmiernie utrudnioną. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego utrudnienie jest nadmierne, jeżeli spełnienie wymogów formalnych jest bardzo trudne dla strony, a potrzeba ustanowienia tych wymogów nie jest uzasadniona ważnym interesem strony przeciwnej (zob. wyroki: z 12 marca 2002 r., sygn. P 9/01, OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14; z 1 lutego 2005 r., sygn. SK 62/03, OTK ZU nr 2/A/2005, poz. 11). Prawo do uruchomienia postępowania przed sądem drugiej instancji wyklucza także ustanawianie nadmiernych finansowych ograniczeń wnoszenia środków zaskarżenia i możliwość dyskrecjonalnego odrzucania tych środków przez sąd, który je rozpoznaje.

Ustalając znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania, Trybunał Konstytucyjny zwracał także uwagę na konieczność zapewnienia sprawności procedury sądowej. „Granice prawa do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej wyznacza skończona liczba instancji oceniających zgodność z prawem działań organów władzy publicznej. W pewnym momencie musi zapaść rozstrzygnięcie, które nie podlega kontroli innych organów i z którym wiąże się domniemanie zgodności z prawem, niepodlegające obaleniu w dalszym postępowaniu. Wątpliwości mogą natomiast dotyczyć liczby i rodzaju instancji, w których dana sprawa jest rozstrzygana, albo – inaczej mówiąc – etapu procedury, po którym ustawodawca wyłącza możliwość kwestionowania domniemania zgodności orzeczenia sądowego z prawem. Mnożenie instancji i środków prawnych nie jest najskuteczniejszym sposobem zapewniającym przestrzeganie prawa przez organy władzy publicznej” (wyrok TK z 1 kwietnia 2008 r., sygn. SK 77/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 39 oraz por. wyroki TK z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 i z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

Wskazane powyżej wzorce kontroli skarżąca powołała w związku z zasadą równości wobec prawa i zakazem dyskryminacji (art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji). Art. 32 Konstytucji wielokrotnie był przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego. W badanej sprawie nie ma potrzeby ponownej, szczegółowej analizy jego treści (bliżej zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 maja 2004 r., sygn. SK 32/03, OTK ZU nr 5/A/2004, poz. 44).

7. Przechodząc do merytorycznej oceny zaskarżonego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli, należy stwierdzić, co następuje:

Skarżąca zarzuca art. 394¹ § 2 k.p.c. niezgodność z art. 78 Konstytucji w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45 ust. 1 i w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w sprawie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji. Istota zarzutu sprowadza się do twierdzenia, że pomimo iż w jej sprawie sąd apelacyjny orzekł merytorycznie w sprawie jako sąd drugiej instancji, to jednak materialnie, w zakresie kosztów postępowania związanych z

postępowaniem drugoinstancyjnym, sąd ten orzekł po raz pierwszy.

W związku z tak ujętym zarzutem rozważenia wymaga rozumienie pojęcia „orzeczenie wydane w pierwszej instancji”. Pojawienie się po raz pierwszy pewnych zagadnień wpadkowych przed sądem drugiej instancji nasuwa bowiem wątpliwość co do tego, czy powinny one również podlegać zaskarżeniu.

W wyrokach: z 1 lutego 2005 r., sygn. SK 62/03 i z 11 marca 2003 r., sygn. SK 8/02 (OTK ZU nr 3/A/2003, poz. 20), dotyczących odpowiednio postanowienia o odrzuceniu apelacji oraz orzeczenia sądu opartego na własnych ustaleniach faktycznych, odmiennych od ustaleń sądu niższej instancji, Trybunał Konstytucyjny przyjął, że o kwalifikacji postępowania jako pierwszej lub drugiej instancji nie może rozstrzygać jedynie fakt, iż sąd w pewnym zakresie dokonuje nowych ustaleń lub rozpoznaje daną kwestię „po raz pierwszy” (zob. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 lipca 2009 r., sygn. SK 46/08, OTK ZU nr 7/A/2009, poz. 109). Wskazane powyżej orzeczenia opierają się na założeniu, że sądem pierwszej instancji jest ten sąd, przed którym rozpoczyna się postępowanie sądowe, w wyniku którego organ ten ma wydać rozstrzygnięcie dotyczące sporu istniejącego między stronami (bliżej A. Jakubecki, *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a kodeks postępowania cywilnego*. Referat wygłoszony podczas Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, Serock, 24-27 września 2009 r.).

W powołanym powyżej wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 393¹⁸ § 2 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia przez art. 1 pkt 11 ustawy zmieniającej z 22 grudnia 2004 r. w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o kosztach procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny uznał wówczas, że rozstrzygnięcie o kosztach postępowania powinno podlegać weryfikacji niezależnie od kontroli samego wyroku w jego warstwie merytorycznej. We wskazanym wyroku Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że postępowanie w zakresie kosztów procesu jest postępowaniem akcesoryjnym w stosunku do postępowania głównego, rozstrzygnięcie o kosztach procesu następuje dopiero w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stwierdził też, że w zakresie orzekania o kosztach procesu za sąd pierwszej instancji należy uznać ten sąd, który orzekł o zwrocie kosztów w danym zakresie po raz pierwszy.

W badanej sprawie zachowuje aktualność argumentacja, którą Trybunał posłużył się we wskazanym powyżej wyroku z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, stwierdzając, że: „Art. 393¹⁸ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

W zakresie orzekania o kosztach procesu za sąd pierwszej instancji należy uznać ten sąd, który orzekł o zwrocie kosztów w danym zakresie po raz pierwszy. W niniejszej sprawie sąd apelacyjny, formalnie sąd drugiej instancji, o kosztach procesu za obydwie instancje orzekał po raz pierwszy.

Ze wskazanych przez skarżącą wzorców kontroli wynika wymaganie, aby takie rozstrzygnięcie o kosztach postępowania podlegało weryfikacji. Akcesoryjne orzeczenie zapadające w sprawie kosztów postępowania, w zakresie, w którym jest pierwszym orzeczeniem w sprawie tychże kosztów, podlega kontroli instancyjnej jako orzeczenie sądowe objęte dyspozycją art. 176 ust. 1 Konstytucji, w myśl której postępowanie sądowe „jest co najmniej dwuinstancyjne”. Trybunał Konstytucyjny zwracał już w swoim orzecznictwie

uwagę, że literalne ujęcie dyspozycji art. 176 ust. 1 Konstytucji ma postać dyrektywy generalnej i dotyczy ogółu (całej klasy) postępowań sądowych, bez konstytucyjnego rozróżnienia, czy odnoszą się do rozstrzygnięcia o *meritum* sprawy sądowej, czy też dotyczą rozstrzygnięcia (orzekania) o kosztach postępowania (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05 oraz z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08).

W odróżnieniu od bardziej ogólnego art. 78 Konstytucji, który odnosi się do różnego typu postępowań przed organami władzy publicznej, unormowanie art. 176 ust. 1 Konstytucji nie zawiera zwrotu „wyjątki od tej zasady określa ustawa”. Z zakresu gwarancji wyrażonej w art. 176 ust. 1 Konstytucji nie zostało wyłączone orzekanie o kosztach postępowania.

W świetle powyższego Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że zakwestionowany przepis w zakresie, w jakim – w brzmieniu obowiązującym do dnia 21 maja 2009 r. – nie dawał podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1, w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 Konstytucji.

Mając na uwadze wszystkie powyższe okoliczności, Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.